

відновлення довіри до третейського розгляду (реєстраційний номер 3411 від 29.04.2020), URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68714

8. Реформа третейських судів: магія змін? - Юридична газета Online від 05 лютого 2020 р., URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/reforma-treteyskih-sudiv-magiya-zmin.html>

9. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення 30.01.2022)

*Подолька Тетяна Олегівна
студентка 2 року навчання
магістерської програми «Право»
факультету правничих наук
Національного університету «Києво-
Могиллянська академія»*

СВОБОДА ТВОРЧОСТІ ТА ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (СПІВВІДНОШЕННЯ)

Творчість уже давно є базовою потребою людини та буде надалі. Це доводять як перші малюнки первісних людей на скелях, так і сучасні твори культури та мистецтва. За умов інформаційного суспільства роль творчості вагома, а отже право на творчість та її результати потребує посиленої правової охорони.

Актуальним питанням станом на сьогодні є співвідношення свободи творчості та права інтелектуальної власності. Норма статті 54 Конституції України говорить як про вільний вибір форм, видів та проявів творчості, так і про право на її захист та результат [1]. На нашу думку, право інтелектуальної власності може як взаємодоповнювати свободу творчості, так і суперечити їй. Адже свобода одного творця закінчується там, де починається свобода іншого творця.

Свобода творчості належить до другого покоління прав людини (стаття 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права), а саме до

культурних прав) [2; 3, с. 279 – 280]. Хоча поняття «свободи творчості» тісно пов'язане із правом першого покоління на свободу вираження поглядів і переконань (ч. 2 ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права говорить про свободу одержувати та поширювати будь-які ідеї незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір) [2]. «Фактично свобода творчості, захищена як окреме основне право або як підкатегорія свободи вираження поглядів, часто має переваги від сильного конституційного або загальноприйнятого захисту на національному або регіональному рівні, а в демократичному суспільстві можуть бути обмежена лише за чітко визначених умов» [4, с. 316, 321]. Одним із таких обмежень слугує право інтелектуальної власності інших творців на їхні об'єкти.

Всеволод Речицький зазначав: «Свобода творчості є пов'язаною з інтелектуальною свободою індивіда. Запорукою успішності творця є відсутність обмежень на мету і предмет його розумових зусиль і уяви. Тому ефективність творчості перевіряється не цензурою, а ринком [5]».

У статті 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права (1966) міститься визнання державами-учасниками цього Пакту права кожного на участь в культурному житті, яке також передбачає можливість користуватися результатами наукового поступу, знаходити захист для своїх «моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями» [2], автором яких індивід є. «Остання формула часом бачиться такою, що вимагає захисту інтелектуальної власності, але Комітет з економічних, соціальних і культурних прав тлумачить її як таку, що захищає передовсім моральні права авторів і «засвідчує внутрішньо особистий характер кожного витвору людського розуму, з чого випливає довгочасний зв'язок між творцями та їхнім творінням [3, с. 279 – 280; 6].» «Пакт юридично зобов'язує «поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності», а також визнає «користь, що її

дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній сферах»[7, с. 74].

Право інтелектуальної власності стосується більше економічних аспектів (щодо майнових прав – отримання прибутку від результатів інтелектуальної власності) чи аспектів честі, гідності та ділової репутації (щодо немайнових прав – право бути визнаним автором твору тощо) та є вагомим компонентом свободи творчості.

Безмежність свободи творчості призвела б до конфліктів між творцями об'єктів права інтелектуальної власності та неможливості їх ефективного вирішення. Саме тому законодавство України містить норми про виключне право творця на розпорядження об'єктом права інтелектуальної власності. Наприклад за ч. 3 ст. 426 Цивільного кодексу України використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності, крім випадків правомірного використання без такого дозволу, передбачених цим Кодексом та іншим законом [8]. Це є втіленням принципу диспозитивності в приватноправових відносинах: творець та особа, яка хоче використати твір, вправі домовитися на умовах, які самі забажають. Міжнародні нормативно-правові акти також дають відповідь, де межа свободи творчості. Наприклад, Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів, говорить про право творця вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора (стаття 6 bis) [9].

Водночас право інтелектуальної власності творця може протистояти свободі творчості інших осіб. Цікавою є справа Верховного суду Франції *Hugo v. Plon SA*, де спадкоємець Віктора Гюго подав позов проти автора сиквелу на роман «Знедолені» Франсуа Серези та видавця. Суд прийшов до висновку, що свобода творчості автора сиквелу не дозволяє спадкоємцям Гюго заперечувати проти написання сиквелу. До того ж строк захисту прав майнових прав

інтелектуальної власності вже минув [10]. Справу було повернуто до судів нижчої інстанції, а Апеляційний суд зробив висновок, що роман «Знедолені» є суспільним надбанням та що неможливо доповнити цей твір, а отже створення сиквелу на такий твір є протиправним [11].

Можна зробити висновок, що право на свободу творчості та право інтелектуальної власності мають спільну мету – захист результатів творчості від неправомірних посягань, до того ж захист інтелектуальної власності є ваговою частиною свободи творчості (особа вільна як в створенні твору, так і в праві заробити на ньому, виборі способів захисту прав на твір, правомірному використанні творів інших осіб для власної тощо). Водночас ці права можуть суперечити одне одному, адже свобода одного творця не є безмежною, та не може посягати на інтелектуальну власність іншого творця.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.
3. Головатий Сергій. Лекції. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. i-xxiv, 760 с. (додатки: бібліографія; глосарій).
4. Copyright on the Human Rights Trial: Redefining the Boundaries of Exclusivity Through Freedom of Expression, 45. INT'L REV. INTELL. PROP. & COMPETITION L. (2014).
5. Абетка демократії: свобода творчості. 12.10.2015. Всеволод Речицький. URL: <https://khpg.org/1444641832>
6. CESCR General Comment 17: The right of everyone to benefit from the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is author". UN Economic and Social Council. 12 January 2006. paragraph 12. Retrieved 2 June 2008.
7. Конституційне А Б В. Всеволод Речицький. — Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2016. 408 с.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44.
9. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
10. Cass., 1e civ., Jan. 30 2007, *Hugo v. Plon SA* (Fr.), 38 INT'L REV. OF INTELL. PROP. & COMP. L. 736, 738 (2007).

11. Hugo heirs lose over 'Les Mis II'. URL:
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/6317941.stm>

Проценко Діана Василівна
старший викладач кафедри приватного
права Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ПРИ ПОРУШЕННІ ЖУРНАЛІСТАМИ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ

Розвиток технологій в усьому світі зумовив більш швидке та активне поширення та обмін інформацією, відповідно питання дотримання інформаційних прав громадян зокрема у діяльності журналістів також стало суттєво актуальнішим. При цьому саме останні роки збільшилась кількість медіа, особливо так званих “нових медіа” або “конвергентних медіа”, які генерують таку кількість контенту, що звичні методи контролю за дотриманням законодавства та інформаційних прав у діяльності з використанням медіа не виконують свою функцію, так само як і інструменти притягнення до відповідальності у разі відповідних порушень є малоефективними. При цьому сама сфера свободи слова має специфіку в контексті підходів до регулювання, зважаючи на таке:

1. Недоречність та небезпека надмірної визначеності правової рамки для свободи слова: а) є ризик надто буквального трактування положень, які визначені кількісно, це може використовуватись як привід притягати до надмірної відповідальності журналістів, що матиме chilling effect (охолоджувальний ефект) на діяльність медіа і свободу слова; б) конкретні надмірні кількісні показники та інші подібні норми можуть провокувати маніпулювання, коли формальні вимоги виконані, однак цим зловжито, коли “притягнуто” до відповідальності за надмірно деталізованою нормою, але по